

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A büntethetőség alsó korhatára és a belátási képesség

Szerző:

dr. Vucskics Petra

bírósági titkár

Kézirat lezárva:

Barcs, 2023. február 8.

„A gyermekkor minden mástól eltérő szakasza az ember életének, mely mintegy alanyi jogon biztosítja a tévedés jogát a személyiség fejlődése terén, s ehhez ugyancsak alanyi jogon nem büntetést, hanem elsősorban segítséget kell kapnia.” (Volentics Anna)

I. Bevezetés

A tanulmány témája a 2013. évi C. törvény (Btk.) egyik novuma, a büntethetőség alsó korhatárának szelektív leszállítása és ezzel összefüggésben a belátási képesség vizsgálata. A 2013. július 1. napján hatályba lépett Btk. egyik újítása, hogy - a büntethetőségi korhatár tizenégy évben történő általános szabályának megtartása mellett - meghatározott bűncselekmények tekintetében a büntethetőség alsó korhatárát tizenégy évről tizenkettő évre szállította le azzal, hogy a tizenkettő és tizenégy év közötti terheltek büntethetősége a belátási képességük vonatkozásában elvégzett vizsgálatok eredményétől függ.

Tanulmányomban elsőként a büntethetőségi korhatár és a belátási képesség hazai szabályozásának történetét kívánom bemutatni, majd az ENSZ égisze alatt megalkotott, a téma szempontjából jelentőséggel bíró dokumentumok tartalmának áttekintésével a nemzetközi elvárásokat ismertetem. A büntethetőségi korhatár külföldi szabályozására történő kitérést követően, a korhatár leszállításával összefüggő pro és kontra érveket sorakoztatom fel. Ezt követően részletesen bemutatom a hatályos Btk. vonatkozó rendelkezéseit és azok alkalmazása során felmerülő jogértelmezési problémákat, külön kitérve a belátási képesség tartalmára, vizsgálatára, majd a német és osztrák büntetőjog azon rendelkezéseit ismertetem, melyek a fiatalkorúak büntethetőségének kritériumait határozzák meg. Végül a gyermekbűnözés visszaszorítása érdekében alternatív megoldási javaslatokat tekintek át.

II. A büntethetőségi korhatár és belátási képesség hazai szabályozásának története

1. A tradicionális magyar jog

A középkori magyar büntetőjog jellemzően partikuláris, tagolatlan és rendi osztályokra épülő, szokásjogban és a hétköznapi törvénykezésben élő joganyag volt. Ekkor a bűncselekmény elkövetője bárki lehetett. Nyilvántartások hiányában az életkor nehezen volt megállapítható. Amennyiben figyelembe is vették az elkövető életkorát, bizonytalan volt, hogy azt enyhítő vagy súlyosító körülményként értékeljék.¹

A XV. századtól fennmaradt források szerint a tradicionális magyar büntetőjogban a büntethetőség alsó határa a törvényes kor - férfiak esetén a tizennegyedik, nőknél a tizenkettedik életév - eléréséhez igazodott. 1505 körül egységesítették a két nemre vonatkozó korhatárokat és a törvényes kort férfiak és nők egyaránt tizenkettő évesen érték el. A törvényes kort betöltötték esetén a bíró dönthette el, hogy a bűncselekmény elbírálása során figyelembe veszi-e az elkövető fiatal korát. Ezt követően a XVII. században a tizennegyedik életévüket be nem töltött fiatalokat beszámítási képességük hiánya miatt nem büntették.²

2. Kodifikációs törekvések

Az 1795. évi törvényjavaslatban a magyar szabályozás a korát megelőzve már egy életkoron alapuló differenciálást tartalmazott a büntetőjogi felelősségre vonás tekintetében. Mely szerint: „a hetedik évig semmi büntetésnek helye nincs; innen a tizenkettedik évig házi büntetés...; innen a tizenhatodik évig már közbüntetés, de nem capitalis büntetés; innen a huszonegyedik évig bizonyos enyhítő körülmények közt szintén redukált büntetés.”³

---

¹ Mezey Barna: Magyar Jogtörténet. Osiris Kiadó 2004. 261-262 o.

² Balogh Ágnes: A gyermekkor. In: Balogh Ágnes - Gál István László - Hornyák Szabolcs - Köhalmi László - Nagy Zoltán - Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog - Általános Rész (Szerk.: Balogh Ágnes - Tóth Mihály). Osiris Kiadó, Budapest, 2010. 135. o.

³ Fayer László: A magyar büntetőjog kézikönyve, Budapest : Franklin-Társulat, 1895., 141. o. Idézi: Deák Dóra: Az életkor szerepe az elkövetővé válás szempontjából , 2015., 14. o.
[http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/deak_dora_az_eletkor_szerepe_az_elkovetove_valas_szempontjabol\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/deak_dora_az_eletkor_szerepe_az_elkovetove_valas_szempontjabol[jogi_forum].pdf) 2023.02.01.

Az 1843. évi törvényjavaslat a büntethetőség alsó korhatárát tizenkettő évben határozta meg azzal, hogy a büntetőjogi felelősségre nem vonható gyermekeket - az állami hivatalok felügyeletével - a szüleiknek vagy felügyelőiknek kellett megfenyíteniük.⁴

3. A Csemegi-kódex

Az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex) 83. §-a értelmében nem lehetett felelősségre vonni azt, aki a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettődik életévét még nem töltötte be. Ugyancsak nem volt büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor a tizenkettődik életévét már betöltötte, de a tizenhatodikát még nem abban az esetben, ha nem bírt a bűnösség felismeréséhez szükséges belátással. A bíróság feladata volt annak a vizsgálata, hogy az eljárás alá vont gyermek rendelkezett-e a szükséges belátással, vagy sem. Amennyiben nem rendelkezett ezen belátással, nem volt büntethető, ugyanakkor lehetőség volt arra, hogy húsz éves koráig javítóintézetben helyezték el. A belátási képességgel rendelkező elkövetőkkel szemben büntetőjogi szankciókat lehetett alkalmazni, de a felnőttekre megállapított büntetésektől alacsonyabbat.⁵ Mindezek alapján megállapítható, hogy a - későbbiekben ismertetésre kerülő - jelenleg hatályos szabályok által is előírt belátási képesség vizsgálata a magyar büntetőjogban már a Csemegi-kódexben megjelent.

A gazdasági, demográfiai, társadalmi változások hatására a századforduló után a tizenkettő és tizennyolc év közötti fiatalok bűnözésben való részvételi aránya jelentősen megnőtt. A korábbi 1,4 %-ról 1904-ben 16,6 %-ra emelkedett.⁶ A fiatalok elkövetők számának növekedése és a modern büntetőpolitika terjedése hatására a Csemegi-kódex fiatalokkorúakra vonatkozó szabályozásával szemben egyre több kritika fogalmazódott meg.⁷

4. Az I. Büntetőnovella

Az 1908. évi XXXVI. törvénycikk, az ún. I. Büntetőnovella a büntethetőség alsó korhatárát, a tizenkettődik életévet nem érintette, azonban annak felső korhatárát a tizenhatodik életévről a

---

⁴ Balogh Ágnes, 2010., 135. o.

⁵ Balogh Ágnes - Bozsánovics Loretta: A büntethetőség alsó életkori határának történeti előzményei = Jura, 2017/1. szám, 11-12. o.

⁶ Szabó András: A fiatalokkorúak és a büntetőjog. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1961., 38. o. Idézi: Deák, 2015., 16. o.

⁷ Deák, 2015., 16.o.

tizennyolcadik életévre emelte fel. Az elkövető személyét középpontba helyező szociológiai iskola követelményeinek teret engedve az I. Büntetőnovella előtérbe helyezte a fiatalkorú erkölcsi és értelmi fejlődését, így a büntethetőség feltételeként bevezetésre került a beszámítási és belátási képesség. Az I. Büntetőnovella 16. §-a értelmében „az aki a büntett vagy vétség elkövetésekor életének tizenkettedik évét már meghaladta, de a tizennyolcadik évét még be nem töltötte (fiatalkorú), ha a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettsége nem volt meg, büntetőjogi felelősségre nem vonható.” A büntetőjogi felelősség feltétele tehát immár - a korábbi Csemegi-kódexszel ellentétben - nem a cselekmény bűnösségének felismerésre való képesség, hanem a büntethetőséghez szükséges értelmi és erkölcsi fejlettség volt.⁸

Az értelmi és erkölcsi fejlettség meglétét a bírónak kellett megállapítania akként, hogy vizsgálnia kellett, hogy a fiatalkorú különbséget tud-e tenni jó és rossz, megengedett és büntetendő, erkölcsös és erkölcstelen között. Amennyiben a bíró az értelmi, erkölcsi fejlettség meglétét nem látta megállapíthatónak, prevenció célból akkor is elrendelhetett bizonyos szankciókat: így a fiatalkorú házi felügyeletben tartását, házi vagy iskolai fenyítését, sőt amennyiben addigi környezetében erkölcsi romlásnak volt kitéve, vagy züllésnek indult, onnan ki is emelhetette és vele szemben javítóintézeti nevelést rendelhetett el. Az I. Büntetőnovella az értelmi és erkölcsi fejlettséggel rendelkező fiatalkorúval szemben lehetővé tette a dorgálás, próbára bocsátás, javítónevelés, fogház vagy államfogház kiszabását.⁹

Az I. Büntetőnovella az akkori Európában is korszerűnek tekinthető szabályozást vezetett be, amelyet kiegészített a gyermek és ifjúságvédelem modern rendszerének megteremtése. Különleges jelentőséggel bírt, hogy az állami gyermekvédelem a veszélyeztetett, a fogyatékos és a beteg gyermekek mellett kezdettől fogva foglalkozott a bűnelkövető, antiszociális fejlődésirányú gyermekekkel is. Így a hazai szabályozásban a gyermekvédelem eszközei és a fiatalkorúak büntetőjoga szervesen összekapcsolódott.

Az I. Büntetőnovella azonban a végrehajtása során nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A bíróságok elbagatellizálták a fiatalkorúak büntetőügyeit, az értelmi-erkölcsi vizsgálat a

---

⁸ Nánási Máté: A belátási képesség megközelítése a jogtörténet és az új Btk. tükrében, 2016., 5-6. o. <http://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmányok/138-dr-nanasi-mate-a-belatasi-kepessseg-megkozelitese-a-jogtortenet-es-az-uj-btk-tukreben> 2023.02.01.

⁹ Gáspár Szilvia: Dilemmák a büntetőjogi belátási képesség fogalma körül, 2017. 8-9. o., [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/gaspar_szilvia_buntetojogi_belatasi_kepessseg\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/gaspar_szilvia_buntetojogi_belatasi_kepessseg[jogi_forum].pdf) 2023.02.01.

tízparancsolat felmondását jelentette. A várt gyakorlati eredmények elmaradása egyrészt a jogalkalmazók felkészületlenségére volt visszavezethető, másrészt arra, hogy az I. Büntetőnovella abból a - mostanára már megdőlt - elvi tételből indult ki, hogy a züllött és büntetett fiatalok átnevelhetők. Ezért széles körben alkalmazta a javító nevelést, melynek célja az volt, hogy a fiatalok átnevelése által, azok a társadalom hasznos tagjává váljanak. Mintegy hetven évvel később vált Európa-szerte világossá az, hogy pusztán kényszerrel senkit nem lehet átnevelni, a nevelő jellegű szankciók sikere az érintett együttműködési készségtől függ. Ennek ellenére a javító nevelés bevezetése pozitív fejleménynek tekinthető, mivel alkalmazásával sikerült csökkenteni a szabadságvesztés kiszabását fiatalok elkövetőknél és a munkára neveléssel javultak a fiatalok integrációs esélyei.¹⁰

5. Az 1950. évi II. törvény (Btá.)

A második világháborút követően a Büntető Törvénykönyv Általános Részéről szóló 1950. évi II. törvény (Btá.) váltotta fel a Csemegi-kódexet. A Btá. megalkotását követően sem változtak a büntethetőség alsó életkori határára vonatkozó szabályok. Tehát nem volt büntethető a tizenkettedik életévét be nem töltött gyermek, a tizenkettedik és a tizennyolcadik életév közötti elkövetők pedig az 1951. évi 34. tvr. (Fr.) által megállapított, fiatalokra vonatkozó külön szabályok szerint voltak felelősségre vonhatók. Az 1954. évi módosítás tovább differenciált, és a tizenkét-tizennégy éves elkövetőkkel szemben csak nevelő intézkedések alkalmazására adott lehetőséget. Ezek az alábbiak voltak: bírói megrovás, próbára bocsátás, javító-nevelés és gyógypedagógiai nevelés.¹¹

6. Az 1961. évi V. törvény

A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény érdeme, hogy a büntethetőségi korhatárt felemelte tizenkettő évről tizennégy évre arra hivatkozással, hogy a magyar oktatási rendszerben a tizennegyedik életévükben fejezték be a diákok általános iskolai

---

¹⁰Ligeti Katalin: A fiatalok büntető igazságszolgáltatási Törvényének Konceptiója 4. o. http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc. Idézi: Nánási, 2016., 6-7. o.

¹¹Balogh, 2010., 136.o.

tanulmányaikat, elvileg ekkorra a gyermekek a társadalmi együttélési szabályok legalapvetőbbjeit elsajátítják.¹²

7. Az 1978. évi IV. törvény

A 2013. június 30. napjáig hatályban volt Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 23. §-a szerint „Nem büntethető, aki a cselekmény elkövetésekor tizennegyedik életévét még nem töltötte be.”¹³

A büntetőjogi felelősségre vonás első számú kritériuma az 1978. évi IV. törvény esetében is a betöltött életkor maradt. Ennek alapján a büntethetőség tehát, a tizennegyedik születésnapot követő nap 0 órájától áll be, míg a tizennyolcadik születésnapot követő nap 0 órájától az általános szabályokat kell alkalmazni. Tehát a törvény változatlanul megdönthetetlen vélelemnek tekintette, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött személynek nincs beszámítási képessége, míg a tizennegyedik életév betöltése után már mindenki rendelkezik azokkal a képességekkel, amelyek szükségesek ahhoz, hogy felismerje magatartása lehetséges következményeit és, hogy e felismerésnek megfelelően cselekedjen. A beszámítási képesség megléte feltételezi, hogy a tizennegyedik életévét betöltött személy az erkölcsi és jogi normákat a helyes döntések meghozatalához szükséges mértékben megismerte, azok tartalmát megértette és képes arra, hogy e normáknak megfelelően irányítsa a magatartását.¹⁴

Az eltérő fejlődési sajátosságokból adódó érettségi különbségeket a törvény figyelmen kívül hagyta, de a fiatalkorúakra speciális rendelkezéseket alkotott. Hangsúlyozta, hogy a fiatalkorúval szemben a büntetés, intézkedés alkalmazásának elsődlegesen nevelő célja van. Az 1978. évi IV. törvény a fiatalkorúak felelősségre vonása körében egyértelművé tette az intézkedések elsőbbségét a büntetésekkel szemben. A szankciók alkalmazása során kötelező sorrendet írt elő a törvény, mely azt jelentette, hogy az intézkedések megelőzik a büntetéseket, először az enyhébb intézkedés, majd a súlyosabb intézkedés és végül a büntetés alkalmazásának lehetőségét kell vizsgálni.

---

¹² Kóhalmi László: A büntethetőségi korhatár kérdése = Jogelméleti Szemle, 2013/1. szám, 4. o.

¹³ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 23. §

¹⁴ Dr. Szigeti Andrea: Meddig tart a gyermekkor? Az életkor jogi dimenziói. Deliberationes A Gál Ferenc Hittudományos Főiskola Tudományos Folyóirata, 2009. 2. szám. 185. o. Idézi: Deák, 2015., 19-20. o.

Szabadságelvonással járó intézkedés vagy büntetés alkalmazására csak akkor kerülhet sor, ha a büntetés kiszabással elérni kívánt cél enyhébb szankcióval nem elérhető.¹⁵

A fentiekből megállapítható, hogy a büntethetőség alsó korhatára az első büntető törvénykönyv hatálybalépésétől 1961-ig (azaz nyolcvan éven keresztül) tizenkettő év volt. Az 1908-as I. Büntetőnovella hatálybalépésétől (azaz közel ötven éven keresztül) a tizenkettő és tizennyolc év közöttiek esetében vizsgálni kellett az értelmi és erkölcsi fejlettséget, és ezen vizsgálat eredményének függvényében kerülhetett csak sor a büntetőjogi felelősségre vonásra.¹⁶

III. Nemzetközi elvárások

A fiatalok büntető igazságszolgáltatási rendszerére irányuló reformok tartalmát jelentős mértékben meghatározzák az ENSZ-nek és az Európa Tanácsnak a tárgykörben megszületett dokumentumai. Ezek a dokumentumok egyrészt a gyermek- és fiatalkori bűnözés visszaszorítást szolgáló prevenciós stratégiákkal és programokkal, másrészt a fiatalok büntető igazságszolgáltatási rendszerének kialakításával foglalkoznak.¹⁷

1. Pekingi Szabályok

Az első jelentős nemzetközi okmány az ENSZ Közgyűlése által 1985. november 29. napján elfogadott, a fiatalok igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló 40/33-as ENSZ közgyűlési határozat, az ún. Pekingi Szabályok, mely alapvetően rögzíti, hogy a tagállamok törekedjenek a fiatalkorú és családja jólétének előmozdítására, csökkentsék a jogi beavatkozás szükségességét, biztosítsák a törvénnyel összeütközésbe került fiatalkorú eredményes és humánus kezelését.

A nemzeti jogrendszereknek ajánlja a speciálisan fiatalkorú elkövetőkre alkalmazható szabályozás kialakítását, intézkedések, testületek létrehozását, a fiatalok jogainak és érdekeinek képviselésére. A minimumszabályok leglényegesebb, a tagállamokat leginkább érintő kitétele az

¹⁵ Wiener A Imre (szerk.) Büntetőjog Általános rész. Budapest, KJK-Kerszöv, 2004. 249. o. Idézi: Deák, 2015. 20. o.

¹⁶ Igaz Barbara - Kenese Attila: A gyermekbűnözők, avagy a büntethetőségi korhatár kérdései, 2014., 17. o. [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/igaz_barbara_kenese_attila_a_gyermekbunozok\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/igaz_barbara_kenese_attila_a_gyermekbunozok[jogi_forum].pdf) 2018.05.10.

¹⁷ Lígeti Katalin: A fiatalok büntető igazságszolgáltatási Törvényének Koncepciója 4. o. http://bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/fk_koncepcio1.doc. 2018.05.10.

volt, hogy a fiatalok terheltek vonatkozásában a személyi szabadság korlátozására csakis a legsúlyosabb bűncselekményi körben, a lehető legrövidebb időtartammal, ultima ratioként kerüljön sor. A fiatalok személyes szabadságának korlátozására csak gondos mérlegelés után van lehetőség, és időtartamát a lehetséges minimumra kell szorítani. A kizárólagosan büntető jellegű megközelítés nem elfogadható. Nem lehet a fiatalok személyes szabadságától megfosztani kivéve, ha súlyos, személy elleni, erőszakos bűncselekményt követett el, vagy ha ismétlődően követ el más súlyos bűncselekményeket, és ilyen esetekben is csak akkor, ha nincs más, alkalmasabb eszköz. Ezzel párhuzamosan az alternatív intézkedések széles választékának kell rendelkezésre állnia, hogy a szabadságelvonás elkerülhető legyen.¹⁸

A Pekingi Szabályok elfogadásakor vita tárgyát képezte a büntethetőségi korhatár megállapítása, így végül az nem tartalmaz konkrét korhatár megjelölést a fiatalok alsó és felső határára sem. Előírja viszont, hogy az adott tagállam gazdasági, társadalmi, politikai, kulturális és jogi adottságait kell figyelembe venni, azonban a kornak az alsó határát nem szabad túl alacsonyan megállapítani és figyelembe kell venni az érzelmi, szellemi és értelmi érettséget.¹⁹

2. Riyadh-i Irányelvek

Szintén jelentőséggel bír az ENSZ Közgyűlés által 1990-ben elfogadott 45/112-es számú ENSZ közgyűlési határozat a fiatalok bűnözés megelőzéséről, az ún. Riyadhi-Irányelvek, miszerint „az eljáró hatóságoknak ismerniük kell annak lehetőségét és szükségességét, hogy a fiatal emberek esetén a formális büntetőeljárástól eltekintenek (diverzió), és ezt - amennyire lehet, alkalmazniuk kell.” Hangsúlyozza, hogy a fiatalok bűnözés kezelése során a megfelelő szociális környezeten és az oktatáson keresztül a megelőzést kell előtérbe helyezni.²⁰

3. Havannai Szabályok

Az 1990. december 14-én elfogadott 45/113-as számú ENSZ közgyűlési határozat a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelmének szabályairól, más néven Havannai Szabályok megerősíti a Pekingi Szabályokban foglaltakat és kimondja, hogy a fiatalokkal szemben szabadságvesztés

---

¹⁸ Igaz-Kenese, 2014., 5. o.

¹⁹ Az ENSZ minimumkövetelmény szabályai a fiatalok igazságszolgáltatási rendszerére 4. cikk, Idézi: Gáspár, 2015., 22. o.

²⁰ Igaz-Kenese, 2014., 6-7. o.

csak végső eszközként, a legrövidebb szükséges időtartamra és csak kivételes esetben alkalmazható.²¹

4. Tokiói Szabályok

A szabadságelvonással nem járó intézkedésekről rendelkeznek a Tokiói Szabályok (1990), melynek célja a szabadságelvonással nem járó intézkedések előmozdítása. A fiatal elkövetők számára az alapvető cél a közösségbe való visszatérés, ezért támogatni kell őket a reszocializációs folyamatokban, az oktatási rendszerben való részvételben, a családi kapcsolatok ápolásában, a közösséggel szembeni felelősség vállalásában.²²

5. Gyermek jogairól szóló New York-i Egyezmény

A dokumentumok köréből kiemelendő az ENSZ Közgyűlése által 1989. november 20. napján elfogadott, a Gyermek jogairól szóló New York-i Egyezmény, amelyet Magyarország az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki. Az Egyezmény 1. cikke kimondja, hogy „Az Egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri.”²³

Az Egyezmény nem határoz meg konkrét büntethetőségi korhatárt, a 40. cikk 3. a) pontjában annyi kötelezettséget ró a részes államokra, hogy „olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg, amelyen alul a gyermekkel szemben bűncselekmény elkövetésének vélelme kizárt”.²⁴

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának a fiatakorúak igazságszolgáltatásával foglalkozó átfogó kommentárja hangsúlyozta, hogy a büntethetőségi korhatár tizenkettő év alatti életkorban való meghatározása nemzetközileg nem elfogadott. Továbbá kimondta, hogy a Bizottság arra ösztönzi az

---

²¹ Igaz-Kenese, 2014., 5. o.

²² Dr. Katonáné dr. Pehr Erika - dr. Herczog Mária: A gyermekvédelem nagy kézikönyve, Complex Kiadó, Budapest 2011. Idézi: Igaz - Kenese, 2014., 5-6. o.

²³ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről 1.cikk

²⁴ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről 40. cikk 3. a)

államokat, hogy a büntethetőség alsó határát emeljék fel legalább tizenkettő évre és javaslatot tett arra, hogy a büntethetőségi felelősségre vonás alsó korhatárát ne csökkentsék le tizenkettő évre.²⁵

A Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény 44. cikke alapján öt évenként minden részes államnak országjelentésben be kell számolnia azokról az intézkedésekről, amiket az Egyezmény rendelkezéseinek végrehajtása érdekében tett. Az országjelentések alapján készült záró észrevételek és ajánlások tervezetét a Bizottság hagyja jóvá. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 2014-ben vizsgálta meg a Magyarországról szóló harmadik, negyedik és ötödik összevont időszakos jelentést és 2014. szeptember 19-i ülésén elfogadta a záró észrevételeket.

A záró észrevételben pozitívként sorolja fel a Btk. vonatkozásában, hogy abban több, a gyermekeket kiemelten védő rendelkezés is megtalálható. Ugyanakkor a fiatalok igazságszolgáltatása tekintetében a Bizottság aggodalmát fejezte ki és előírta, hogy Magyarország a fiatalokra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszerét teljes mértékben hozza összhangba az Egyezmennyel és külön kitért arra, hogy a büntetőjogi felelősségre vonatkozó alsó korhatárát tizenkettő évről tizennégy évre állítsa vissza, még a legsúlyosabb bűncselekmények esetén is.²⁶

Valamennyi dokumentum fő célkitűzése a törvénnyel összeütközésbe került gyermek- és fiatalok érdekeinek, jogainak széleskörű védelme, valamint fejlődésének, nevelésének biztosításával annak megelőzése, hogy újabb bűncselekményeket kövessen el.²⁷

IV. Nemzetközi kitekintés

A büntethetőség alsó korhatárának jogszabályi rögzítése eléggé vegyes képet mutat a különböző jogrendszerekben. Európában két alapvető irányzat érvényesül a fiatalok büntető-igazságszolgáltatási szabályozásában, a nevelési modell, mely az elkövető személyiségére koncentrál, az elkövető nevelését, rehabilitációját célozza, valamint az igazságszolgáltatási modell, melynek középpontjában az elkövetett cselekmény áll, célja a fiatalok elkövető társadalomba történő reintegrálása. A nevelési modellt követő országok általában magasabb életkorban

---

²⁵ Herczog Mária: Gyermeki jogok a fiatalok igazságszolgáltatásában - A Gyermek Jogai Bizottságának 10. számú általános kommentárja 4-5 o. Idézi: Deák, 2015., 23. o.

²⁶ <https://drive.google.com/file/d/0B4aT0h-Qwpy0YW96dmhtMl9GVkE/view> 2018.05.11.

²⁷ Igaz-Kenese, 2014., 6. o.

határozzák meg a büntethetőség alsó korhatárát, míg az igazságszolgáltatási modell alapján inkább alacsonyabb korhatárt jelölnek meg. Mindemellett az is megfigyelhető, hogy az angol jogrendszer országaiban alacsonyabb a büntethetőségi korhatár, mint a kontinentális jogrendszerű államokban.²⁸

A következő táblázat a büntethetőség jelenlegi alsó korhatárait mutatja be Európában. Azerbajdzsán, Fehéroroszország, Írország, Litvánia, Lengyelország, Oroszország és Örményország esetén a megjelölt alacsonyabb életkorban történő elkövetés esetén az elkövető akkor büntethető, ha az adott ország büntető törvénykönyvében taxatív meg határozott bűncselekmények egyikét követte el. Görögországban a 8-13 év közötti elkövetőkkel szemben nevelési célzatú intézkedéseket lehet alkalmazni, Romániában a 14-16 év közötti elkövető akkor büntethető, ha ítélőképessége birtokában van.²⁹

1. sz. táblázat Büntethetőségi korhatár Európában

Ország	Büntethetőségi korhatár	Ország	Büntethetőségi korhatár
Ausztria	14	Lettország	14
Azerbajdzsán	14/16	Litvánia	14/16
Belgium	12	Montenegró	14
Bosznia- Hercegovina	14	Németország	14
Bulgária	14	Norvégia	15
Ciprus	14	Olaszország	14
Csehország	15	Oroszország	14/16
Dánia	15	Örményország	14/16
Észak-Írország	10	Portugália	12/16
Észtország	14	Románia	14/16
Fehéroroszország	14/16	Skócia	8/12
Finnország	15	Spanyolország	14

²⁸ Csemáné dr. Váradi Erika - dr. Lévy Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről történeti és jogösszehasonlító szempontból= Büntetőjogi Kodifikáció 2002. I. szám, 17. o.

²⁹ Minimal ages of criminal responsibility in Europe <https://www.crin.org/en/home/ages/europe> 2023.02.07.

Franciaország	13	Svájc	10
Görögország	8/13	Svédország	15
Hollandia	12	Szerbia	14
Horvátország	14	Szlovákia	14
Írország	10/12	Szlovénia	14
Lengyelország	15/17	Törökország	12/14

V. Érvek a büntethetőségi korhatár leszállítása mellett és ellen

A fentebb részletezett történeti előzményeket követően a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) megalkotását megelőző büntetőjogi kodifikációnak kiemelt jelentőségű kérdése volt a büntethetőség alsó korhatárának meghatározása. Számos érv hangzott el a büntethetőség alsó korhatárának leszállítása mellett, ugyanakkor kételyek is megfogalmazódtak a korhatár csökkentésének indokoltsága vonatkozásában. A következőkben - a teljesség igénye nélkül - ezen álláspontokból kívánok néhányat bemutatni.

Hornyák Szabolcs és Rosta Andrea összegyűjtötték a büntethetőségi korhatár leszállítása mellett és ellen szóló érveket, majd arra a következtetésre jutottak, hogy a büntethetőségi életkor alsó határának leszállítása elfogadható, amennyiben a gyermek rendelkezik azzal a képességgel, hogy felismerje cselekménye veszélyességét, káros voltát.³⁰

Csemáné Váradiné Erika és Lévay Miklós a tizennegyedik életévben meghatározott korhatár fenntartását javasolták tekintve, hogy az európai országok nagy részében is ez a büntetőjogi vétőképeség alsó korhatára, míg annak leszállítása csak kivételes jelenség. Álláspontjuk szerint a tizenéves alattiak esetén a gyermekvédelmi rendszert kellene továbbfejleszteni és változtatások keretében a terheltek által megvalósított normaszegő magatartásokra megfelelő válaszreakciót (kezelést) lehetne kialakítani.³¹

³⁰Hornyák Szabolcs: A gyermekkor és büntetőjogi értékelése. In: Emlékkönyv Vargha László egyetemi tanár születésének 90. évfordulójára, PTE-ÁJK, 2003. 115-116.; Rosta Andrea: Van véleményem - avagy új fejlemények fiataljaink büntetőjogi érintettségében. Magyar Rendészet. 2011. 3. 71-72. és 75-76.o. Idézi: Vaskuti András: Az életkor és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban =Jogtudományi Közöny, 2015/4. szám, 175. o.

³¹ Csemáné dr. Váradiné Erika - dr. Lévay Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről történeti és jogösszehasonlító szempontból= Büntetőjogi Kodifikáció 2002. I. szám, 17. o.

Ligeti Katalin - a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvénye tervezetének megalkotója - kifejtette, hogy az életkori korhatár leszállítása a tizenkettedik életévre azt a büntetőpolitikai álláspontot tükrözi, hogy a társadalom védelme és a tizenkettő-tizennégy év közötti elkövetőkkel szemben érvényesülő garanciális szabályok a legteljesebben a büntetőjogban valósíthatóak meg.

A büntethetőség alsó korhatárának - a kirívóan súlyos személy elleni bűncselekmények vonatkozásában történő - csökkentését indokolhatja, hogy a gyermekkorúak által elkövetett büntetendő cselekmények több, mint felét a tizenkettő-tizennégy év közötti gyermekek követik el, továbbá az is, hogy a gyermekvédelem intézményei rendeltetésüknél fogva nem a deviáns gyerekekkel való törődésre irányulnak.

Ligeti a jogalkotás számára kettő alternatív javaslatot fogalmazott meg. Az első megoldás szerint a szándékos személy elleni cselekmények esetén az életkori korhatárt le kell szállítani a tizenkettedik életévre. Ebben a megoldásban a tizenkettő és tizennégy év közötti elkövetők büntetőjogi felelősségét csak egy szűk bűncselekményi kör esetében lehet vizsgálni és a büntetőjogi felelősségre vonás feltétele a belátási képesség megléte. A tizenkettő és tizennégy év közötti elkövetőkkel szemben büntetésként csak javítóintézeti nevelés alkalmazható, emellett bármilyen intézkedés kiszabása lehetséges. A második megoldás szerint nem kell leszállítani a gyermekkor korhatárát, az marad továbbra is a tizennegyedik év. Ennél a megoldásnál azonban a gyermekvédelmi intézményeket kell továbbfejleszteni ahhoz, hogy a súlyosan deviáns gyermekkorú elkövetők számára is lehetőséget biztosítsanak a társadalmi integrációra és szocializációra.³²

Fenyvesi Csaba és Herke Csongor a büntethetőség alsó korhatárának tizennegyedik életévben történő meghatározása mellett érveltek. Álláspontjuk szerint előfordulhat, hogy biológiailag korábban érnek a mai gyermekek, szociálisan azonban teljesen ellentétes tendencia érvényesül. A jelenség lehetséges okaiként jelölték meg, hogy a gyermekek többsége később kerül ki a társadalomba, valamint azt is, hogy a modern tömegkommunikáció és a média sokszor elbagatellizálja, köznapivá teszi a bűncselekmények elkövetését. Kifejtették, hogy a tizenkettő és tizennégy év közötti személyek büntetőjogi felelősségre vonása egyrészt ellentétes a nemzetközi

---

³² Ligeti, 2006. 34-38.o.

tendenciákkal, mivel általában a büntethetőségi életkor alsó határának felemelése jellemző, másrészt inkább a gyermekvédelmi intézményrendszer továbbfejlesztését javasolták.³³

Gyurkó Szilvia a büntethetőségi korhatár kérdésének gyermekvédelmi szempontból történő megközelítése során a releváns nemzetközi dokumentumok rendelkezéseit vetette össze a korhatár leszállításának lehetőségével. E körben kérdésként felvetette, hogy mennyiben szavatolható a New York-i Egyezmény 40. cikke 3. pontjának érvényesülése a büntethetőség korhatárának leszállítása esetén, azaz hogy minden lehetséges és kívánatos esetben a gyermek ügyét bírói eljárás mellőzésével kell kezelni, oly módon, hogy a törvényes garanciákat és emberi jogokat teljes mértékben be kell tartani.

Választ keresett arra a kérdésre is, hogy a Pekingi Szabályok azon követelményét miszerint, a gyermek elválasztása a szülőtől csak akkor történhet meg, ha az eset körülményei ezt a súlyos lépést nyilvánvalóan igazolják, mennyiben lesz képes figyelembe venni az igazságszolgáltatási rendszer a büntethetőségi korhatár esetleg leszállítása esetén.

Feltette továbbá azt kérdést is, hogy a Rijadh-i Irányelvekben foglalt követelmény teljesítésére, amely szerint a fiatalkorú bűnözés megelőzése az egész társadalom erőfeszítéseit kívánja meg, mennyiben nyílik jobb lehetőség az igazságszolgáltatás keretében, mint a gyerekvédelmi rendszerben.³⁴

Mindeközben a társadalom részéről egyre erőteljesebb igény mutatkozott a „gyermekbűnözők” elrettentése iránt. Ezt tükrözi a 2011 áprilisában - magánszemély kezdeményezésére - elindult aláírásgyűjtés, hogy legyen-e népszavazás a büntethetőségi korhatár csökkentésének kérdésében. A népszavazáson feltenni kívánt kérdés, miszerint „egyetért-e ön azzal, hogy büntetőeljárásokban a büntethetőség alsó korhatára 12 év legyen?” az Alkotmánybíróság próbáját nem állta ki, ugyanis az OVB hiába hitelesítette az aláírásgyűjtő ív mintapéldányát, az ellene benyújtott kifogások alapján az Alkotmánybíróság a 60/2011. (VII. 7.) AB határozatával az OVB döntését megsemmisítette. Indokolása szerint a népszavazásra feltenni kívánt kérdés nem felel meg az egyértelműség

---

³³ Fenyvesi Csaba-Herke Csongor: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója a hatályos szabályozás tükrében=Rendészeti Szemle, 2007/ 9. szám, 34-36.o.

³⁴ Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák, Kriminológiai Tanulmányok 45. Országos Kriminológiai Intézet, 2008. 80-81.o.

követelményének, mivel a választópolgárok nem tudják megítélni, hogy milyen jogalkotást támogatnak és eredményes népszavazás esetén a törvényhozó sem tudná meghatározni jogalkotási kötelezettsége tartalmát.³⁵

VI. A hatályos magyar szabályozás

1. Előzmények

2012. február 8. napján az igazságügyért felelős minisztérium honlapján közzétételre került az új Btk. tervezete, melyre 2012. március 9. napjáig lehetett észrevételeket tenni. A nyilvános vitára bocsátott tervezet a gyermekkor felső határát és a fiatalkor alsó és felső határát az 1978. évi IV. törvénnyel azonos módon szabályozta.

Ezt követően az áprilisi T/6958. számú törvényjavaslat a gyermekkor és a fiatalkor vonatkozásában a tervezetet radikálisan megváltoztatta. A törvényjavaslat a fiatalkor alsó határát leszállította tizenkettő évre úgy, hogy a tizenkettő és tizennégy év között csak meghatározott - élet-, testi épség elleni - bűncselekmények elkövetése és a belátási képesség megléte esetén tette lehetővé a büntetőjogi felelősség megállapítását.

A törvényjavaslat közzététele után az ombudsman, valamint az UNICEF magyarországi szervezete fogalmazott meg aggályokat.³⁶ Szabó Máté meglátása szerint nem indokolt a büntethetőségi korhatár leszállítása, mert a deviáns gyermekek problémáját elsősorban nem büntetőjogi szankciókkal, hanem a megelőzést és a gyermekek jogait kiemelve kell kezelni. Az alapvető jogok biztosa véleménye szerint nem indokolt a büntethetőségi korhatár leszállítása az új büntető törvénykönyv tervezetében, amely szerint a gyermek bűnösségének megállapítása akár szabadságelvonással is járhat. Hangsúlyozta, hogy a büntethetőség alacsonyabb korhatárának megállapítását társadalmi vitának és komoly szakmai egyeztetésnek kellene megelőznie, azonban a Btk. ezen rendelkezésének módosítását nem indokolja a kiskorúak által elkövetett bűncselekmények száma, jellege, és az életellenes cselekmények statisztikai száma sem. A büntethetőség alsó korhatárának meghatározása kapcsán nem egységes az európai államok gyakorlata. Hivatkozott az

---

³⁵ Pallagi Anikó: Büntethető gyermekkorúak, Pro Futuro, 2014/1., 97-98. o.

³⁶ Vaskuti, 2015, 177-178. o.

ENSZ Gyermekjogi Egyezményére is, miszerint a gyermekközpontú igazságszolgáltatás célja, a gyermek legfőbb érdekét szem előtt tartva, a nevelés, a segítség és a társadalmi visszailleszkedés, így a szabadság elvonása csupán végső és rövid ideig tartó intézkedés lehet.

Az UNICEF Magyar Bizottsága arra hívta fel a figyelmet, hogy a büntethetőségi korhatár tizenkettő életévre történő leszállítása súlyosan érinti mindazokat a gyerekeket, akik valaha megbotlottak az életükben. Meglátásuk szerint ezeknek a gyermekeknek is jár a második esély és nem szabad őket megfosztani sem az oktatáshoz, sem a munkaerőpiachoz való esélytől, nem szabad őket olyan helyzetbe hozni, ami nehézséget okoz nekik egész életükben. Az UNICEF Magyar Bizottsága bizakodott abban, hogy a gyermekek joggal gyerekek, és ha el is követnek valamilyen büntetendő cselekményt, akkor a következmény nem a bűnösség kimondása, hanem a segítség és a társadalomba való visszailleszkedés segítése lesz.³⁷

Az Országgyűlés a 2012. június 25. napján megtartott ülésén azzal a változtatással szavazta meg a javaslatot, hogy további kettő bűncselekménnyel, a rablással és a kifosztással kiegészítette azon bűncselekményi kört, mely elkövetése esetén a gyermekkorúak is büntethetővé váltak.³⁸

A törvény indokolása szerint főszabályként a büntethetőség alsó korhatára a tizennegyedik életév, mely életkor megállapítását az indokolja, hogy a gyermekek többsége ebben a korban fejezi be általános iskolai tanulmányait, és ér el olyan testi és szellemi fejlettségi szintet, amelyre tekintettel büntetőjogi felelősségre vonható. Napjainkban azonban a gyermekek biológiai fejlődése felgyorsult, a gyermekek korábban érnek, az információs forradalom következtében a kiskorúakat már tizennegyedik életévüket megelőző életszakaszukban eléri a társadalom olyan különféle hatásai, amelyektől a korábbi időkben még védve voltak. A tizenkettő-tizennégy év közötti gyerekek körében is egyre inkább elterjedt az erőszakos érdekérvényesítés, ezért szükséges a büntethetőségi korhatár módosítása, a kirívóan agresszív, élet ellen irányuló bűncselekményt megvalósító gyermekkorúak büntetőjogi felelősségre vonása és ennek következtében egyes súlyos bűncselekményeknél a büntethetőség korhatárának leszállítása. Az ilyen bűncselekményt megvalósító gyermekkorú magatartásából ugyanis arra lehet következtetni, hogy megfelelő segítség hiányában nem lesz képes a későbbiekben a társadalomba való beilleszkedésre és a törvénytisztelő

---

³⁷ <http://www.csagyi.hu/hirek/item/510-bunos-12-evesek> Idézi: Vaskuti, 2015., 178.o.

³⁸ Vaskuti, 2015., 178.o.

életmódra, ezért a speciális prevencióhoz mindenképpen szükséges a büntetőjog eszközeinek igénybevétele.³⁹

2. A 2012. évi C. törvény

A 2013. július 1. napjától hatályos Btk. rendelkezéseit főszabályként a fiatalkorúakra is alkalmazni kell. A törvény csak az eltérő szabályokat nevezi meg külön, a fiatalkorúakra vonatkozó részben (XI. Fejezet), ahol a fiatalkorúak fogalmát is szabályozza. A Btk. 105. § (1) bekezdése szerint „Fiatalkorú az, aki a bűncselekmény elkövetésekor tizenkettedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat nem.” A Btk. 16. §-a a gyermekkor büntethetőséget kizáró okként határozza meg akként, hogy nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a hivatalos személy elleni erőszak [310. § (1)-(3) bekezdés], a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak [311. §, ha a 310. § (1)-(3) bekezdése szerint minősül], a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak [312. §, ha a 310. § (1)-(3) bekezdése szerint minősül], a terrorcselekmény [314. § (1)-(2) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés], és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

A gyermekkor, mint büntethetőséget kizáró ok kodifikálása révén a törvény egy életkoron alapuló vélelmet állít fel, mely szerint a tizennegyedik életévét be nem töltött személy nem rendelkezik beszámítási képességgel. Ez a vélelem - a 16. § -ban felsorolt bűncselekmények kivételével - egy megdönthetetlen és feltétlen vélelmet jelent, vagyis nem függ a szellemi-értelmi fejlettségtől. A törvény ugyanakkor lehetővé teszi a vélelem megdöntését a cselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévüket betöltött gyermekkorúak vonatkozásában abban az esetben, ha az általuk kifejtett magatartás a Btk. 16. §-ban meghatározott bűncselekmények törvényi tényállását valósította meg, továbbá a cselekmény elkövetésekor rendelkeztek a bűncselekmény

---

³⁹ Czine Ágnes (szerk.): Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások, HVG Orac Lap-és könyvkiadó Kft., 2014., 49-50.o.

következményeinek felismeréséhez szükséges belátással. Így e körben a törvény a korábban hatályban volt 1978. évi Btk. megdönthetetlen véelmét megdönthető vélelemmé alakította át.⁴⁰

3. A gyermekkor és a fiatalkor fogalmához kapcsolódó jogértelmezési problémák

A gyermekkor és a fiatalkor definíciójával kapcsolatban számos dogmatikai probléma merül fel. Tekintettel arra, hogy a jogalkotó a gyermekkor felső határát magasabb életkorban határozta meg, mint a fiatalkor alsó határát, valamennyi ügyben bizonyítási kérdéssé vált, hogy a tizenkettő és tizennégy év közötti elkövetők melyik jogi kategóriába sorolhatók.

A dogmatikai probléma abban áll, hogy ugyanaz a személy, adott időpontban a jogrendszer különböző ágazataiban nem minden esetben tekinthető gyermeknek. A nemzetközi dokumentumok többsége gyermeknek tekinti a tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyeket.

A büntetőjogi szabályozás ugyanakkor összemosza a különböző fogalmi kategóriákat és eltérően értékeli ugyanazt az életkort az érintett eljárásjogi pozíciójától függően. A szabályozás a polgári jog által használt fogalmakkal sem áll összhangban tekintettel arra, hogy a Ptk. a tizennyolcadik életévüket be nem töltöttekre használja a kiskorú definícióját, míg a gyermek kifejezést rokoni viszonylatban értelmezi.

A Btk. ezen fogalmakhoz képest saját terminológiát alakított ki azzal, hogy a tizennyolcadik életévüket be nem töltöttek csoportját gyermekkorúakra és fiatalkorúakra bontja, amennyiben a büntetőeljárás során, mint terhelt jelenik meg. Tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a Btk. egyes rendelkezései kifejezetten a Polgári Törvénykönyvre utalnak vissza, ugyanakkor más esetekben a Btk. a sértett büntetőjogi védelmét meghatározott életkorhoz köti. Előbbire példa a kiskorú veszélyeztetése esetén a kiskorú fogalmának meghatározása, utóbbira pedig a szexuális kényszerítés büntetése azon minősített esete, amikor a sértett tizennyolcadik életévét be nem töltött személy. A házasságkötéssel nagykorúságot szerzett tizenhatodik életévét betöltött sértett ugyanis hiába tizennyolc év alatti, sérelmére nem valósítható meg a kiskorú veszélyeztetésének büntetése.

---

⁴⁰ Belovics Ervin- Gellér Balázs- Nagy Ferenc- Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész HVG-ORAC, 2012. 224-225. o

Ugyanakkor a szexuális kényszerítés minősített esete akkor is megvalósul, ha a tizenhatodik életévét betöltött sértett házasságkötéssel a polgári jog szabályai szerint nagykorúvá válik.⁴¹

Tóth Mihály álláspontja szerint a szabályozás technikailag is zavaros és értelmezhetetlen. Kérdésként merül fel, hogy mi lesz a büntetőeljárás megszüntetésének a jogcíme, ha az elkövető belátási képesség hiányzik. Kóros elmeállapot nem lehet, mivel az illető nem az elmeműködés kóros állapotában követte el cselekményét. Gyermekkor szintén nem lehet, mert a Btk. 105. §-a értelmében a tizenkettedik életévét betöltött személy fiatalkorúnak minősül, legfeljebb tizennégy éven alul nem büntethető. Megoldásként merülhet fel a „büntethetőséget kizáró egyéb ok”, de tekintettel arra, hogy az „egyéb okokat” a törvénynek konkrétan nevesítenie kell, nem értelmezhető kiterjesztően ez a kategória. Mindezek alapján megoldásul csak a törvénymódosítás szolgálhat akként, hogy fiatalkorúaknak továbbra is a tizennégy és tizennyolc év közöttiek kellene tekinteni azzal, hogy a gyermekkort, mint büntethetőségi akadályt a belátási képességet kizáró életkor váltaná fel a törvényben. Így a tizennégy év alattiak, valamint a Btk. 16. §-ban meghatározott bűncselekmények elkövetése esetén a tizenkettő és tizennégy év közöttiek nem gyermekkor, hanem belátási képességet kizáró életkor miatt nem lennének büntethetők.⁴²

Nagy Ferenc rávilágított, hogy a Btk. - a 105. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezés értelmében - a fiatalkorúakra vonatkozó XI. fejezetében foglaltak alkalmazását a felnőttkorúakra irányadó szabályokhoz képest speciális rendelkezésként írja elő és ebből következően a törvény egyéb fejezeteiben foglaltakat csak annyiban lehet alkalmazni a fiatalkorúakra, amennyiben a XI. fejezet eltérő szabályt nem tartalmaz. Mivel a XI. fejezet a fiatalkorúakra vonatkozó alsó korhatárt a tizenkettedik életévben rögzíti, így ez egy általánosan leszállított büntethetőségi korhatárnak tekintendő minden bűncselekmény esetén. Ezzel áll ellentétben a Btk. 16. §-ban foglalt azon rendelkezés, miszerint a büntethetőség alsó korhatára főszabályként a tizennegyedik életév és csak a törvény által meghatározott bűncselekmények elkövetése esetén a tizenkettedik életév. Álláspontja szerint a jelenleg hatályos szabályozás így az Alaptörvény Alapvetés B) cikkének (1) bekezdésében foglalt jogállamiság eszméjéből következő jogbiztonság és normavilágosság alkotmányos követelményének nem felel meg.⁴³

---

⁴¹ Tóth Miklós: A büntethetőségi korhatár hatályos szabályozásának problematikája=Magyar Jog, 2017/4. szám, 209-210.o.

⁴² Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél=Magyar Jog, 2013/9. szám, 525-534.o.

⁴³ Nagy Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető szabályokról az új Btk. kapcsán In: Hack Péter - Koósne Mohácsi Barbara (szerk.) Emberek Őrzője, tanulmányok Lőrincz József tiszteletére, ELTE Ötvös Kiadó, 2014. 129-130. o.

Tóth Miklós egy a gyakorlatban felmerülő jogalkalmazási problémára hívta fel a figyelmet a csoportos kifosztás azon elkövetési módja esetén, amikor a tizenkettedik életévét betöltött elkövető az idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett az általa más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak hatása alatt álló személytől veszi el.⁴⁴ A kifosztás ezen tényállása más bűncselekmény - és nem büntetendő cselekmény - elkövetése során alkalmazott erőszokról rendelkezik. Tekintettel arra, hogy a tizenkettedik életévét betöltött, de tizennegyedik életévét be nem töltött terheltek - a Btk. 16. §-ában foglaltak értelmében - könnyű, illetve súlyos testi sértés okozásával bűncselekményt nem valósítanak meg, ezért ha ilyen sérülést okozva bántalmazták a sértettet, majd ezt követően magukhoz veszik a sértett értékeit is, kifosztás bűntette miatt büntetőjogi felelősségüket nem lehet megállapítani.⁴⁵

VII. A belátási képesség

1. A belátási képesség tartalma

A Btk. hatálybalépése óta a belátási képesség tartalmi elemeinek pontos és részletes meghatározására nem került sor. Kónya István felfogása szerint a gyermekkorból vétőképessé előlépéshez feltétlenül megkívánt belátási képességnek az értelmi, erkölcsi fejlettség felelhet meg.⁴⁶

Következésképpen a vizsgálat tárgya, hogy a fiatakorúnak - tekintettel értelmi-szellemi fejlettségére - tudnia kellett-e, hogy az általa megvalósított cselekmény veszélyes a közösségre, társadalomra, esetleg azt is, hogy a magatartást a törvény büntetni rendeli és a felelősség azért terheli, mert ennek tudatában mégis megvalósította a tilalmazott cselekményt.

Ugyanakkor megválaszolandó kérdés maradt az erkölcsi fejlettség értelmezése és az ezzel kapcsolatos következtetések levonása. A kérdés akként is feltehető, ha valaki olyan erkölcsi környezetben nevelkedik, ahol a bűn elkövetése nem kifogásolt, akkor ez tényállásszerű magatartás megvalósítása esetén felelőtlené teheti-e a gyermeket? Ezen kérdésre valószínűleg megnyugtató

⁴⁴ Btk. 366. § (1) bekezdés b) pont, (2) bekezdés b) pont. Idézi: Tóth Miklós, 2017., 211. o.

⁴⁵ Tóth Miklós, 2017., 211. o.

⁴⁶ Magyar Büntetőjog I-III. - Kommentár a gyakorlat számára. HVG-Orac, 2013. szerk.: Kónya István. 97. o.

válasz nehezen adható, így a belátási képesség lényegi tartalmává az értelmi, szellemi fejlettség szintje válik.⁴⁷

2. Belátási képesség és beszámítási képesség elhatárolása

A belátási képességet el kell határolni a kóros elmeállapot miatt kizárt beszámítási képességtől. A beszámítási képesség vizsgálatára jellemzően akkor kerül sor, ha felmerül a gyanú, hogy az elkövető a cselekményét az elmeműködés kóros állapotában követte el. A belátási képesség vizsgálata ugyanakkor nem betegség, pszichés zavar fennállásának vagy hiányának megállapítására irányul, hanem bizonyos szintű fejlettség feltérképezésére. A belátási képesség vizsgálata a tizenkettedik és tizennegyedik életév közötti terheltek esetén kötelező, azonban a tizennegyedik életévüket betöltött terheltek esetén ezen vizsgálat elvi lehetősége sem áll fenn. Akinek a beszámítási képessége hiányzik, annál az adott konkrét cselekményre vonatkoztatva a belátási képesség vizsgálata is szükségtelen. Abban az esetben azonban, ha a beszámítási képesség csupán korlátozott, akkor még szükséges a belátási képesség vizsgálata.

Mind a beszámítási, mind a belátási képességet a bűncselekmény elkövetésének időpontjára vonatkozóan kell megállapítani, a beszámítási képesség - később kialakuló elmeakortani tünetek, betegségek miatt - változhat az eljárás során, ezzel szemben a belátási képesség folyamatosan bővülő, növekvő jellegű, elvesztése önállóan nem, csak a beszámítási képesség elvesztésével, csökkenésével összefüggésben alakulhat ki. A beszámítási képességnek különböző fokozatai vannak: hiányozhat, illetve súlyos, közepes, enyhe fokban lehet korlátozott, vagy nem korlátozott. A belátási képességnek kettő „fokozata” van: hiányzik vagy megvan. A beszámítási képesség megléte, hiánya, korlátozottsága szakkérdés, a belátási képesség ezzel szemben jogkérdés.⁴⁸

3. A belátási képesség vizsgálata

Azokban az országokban, ahol a belátási képesség fogalmát már ismerik, a belátási képesség vizsgálatát nem a szakértők, hanem a büntetőügyekben eljáró hatóságok, így az ügyészség és a bíróságok végzik. Az ügyészek és bírák ezekben az országokban speciális szaktudással, jártassággal

---

⁴⁷ Vaskuti, 2015., 173-182. o.

⁴⁸ Vaskuti, 2015, 180-181. o.

rendelkeznek a pedagógia, pszichiátria és pszichológia terén. A belátási képesség vizsgálata tehát nem olyan szakkérdés, amelyre a hatóság szakértőt rendel ki, hanem magának az eljáró hatóságnak kell a belátási képesség eldöntéséhez szükséges szakértelemmel rendelkeznie.⁴⁹

A fiatalkorúval szemben indult büntetőeljárásban rendkívüli jelentősége van annak, hogy a belátási képességének meglétéről, avagy hiányáról a lehető leghamarabb szülessen döntés. Az időtényező egyrészt abból a szempontból fontos, hogy a belátási képességgel nem rendelkező fiatalkorú vonatkozásában a büntetőeljárás minél korábban megszüntetésre kerüljön, másrészt abból a szempontból is, hogy a fiatalkorú szellemi és erkölcsi érettségét még a büntetendő cselekmény elkövetéséhez közel eső időben megvizsgálják, kiértékeljék, és a vizsgálat eredménye alapján a megfelelő következtetést levonják. Nem kétséges, hogy az érintett elkövetői körnél a büntetőeljárás befejezéséig, vagy akár a tárgyalási szakig eltelt egy-két évnyi, vagy akár néhány hónapnyi idő is számos változást idézhet elő az elkövető személyiségében, amikor már nem lehet megnyugtatóan állást foglalni a belátási képességről.⁵⁰

Magyarországon jelenleg sem a Btk-ban, sem a Be-ben nem található olyan rendelkezés, amely szabályozná a belátási képesség vizsgálatának módját és eljárási rendjét, ugyanakkor nem vitás, hogy olyan kérdésről van szó, amelyről a büntetőeljárás során bizonyítási eljárás eredményeként az eljárást befejező határozatban dönteni kell. Így kérdésként merül fel, hogy kinek a feladata a belátási képesség meglétéről, avagy hiányáról dönteni, szükséges-e igazságügyi szakértő kirendelése, amennyiben a válasz igen, milyen szakértőt kell kirendelni.⁵¹

A belátási képesség vizsgálata a gyakorlatban komplex vizsgálatot igényel, mely során vizsgálni kell a tizenkettő - tizennégy év közötti fiatalkorú szellemi, erkölcsi érettségét és önkontrollját. A szellemi érettség azt a kognitív képességet jelenti, amely alapján a fiatalkorú különbséget tud tenni jogos és jogtalan között. A szellemi érettség az intellektuális jellemzőket jelenti, vizsgálata során arra kell kitérni, hogy a fiatalkorú különbséget tud-e tenni a különböző előírások között aszerint, hogy adott típusú előírás megsértése, milyen típusú szankciót von maga után. Az erkölcsi érettség vizsgálata során az alapvető normákkal való azonosulás színvonalát, valamint a bűn és a bűnösség megélését kell górcső alá vetni. Az önkontroll vizsgálata pedig azt értékeli, hogy a vizsgált

---

⁴⁹ Ligeti, 2006. 23-24. o.

⁵⁰ Czédli-Deák Andrea: Adalékok a belátási képesség vizsgálatához=Jogelméleti Szemle 2015/4. szám 102-115.o.

⁵¹ Gáspár, 2017., 20-21. o.

fiatalkorú rendelkezik-e megfelelő belső kontrollal ahhoz, hogy a felismert normának megfelelően cselekedjen.⁵²

4. Az 5/2013. (VII.31) LÜ h. körlevél

A joggyakorlat egységesítése érdekében a büntetőjogi legfőbb ügyész helyettes a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről 5/2013. (VII.31) LÜ h. szám alatt körlevelet adott ki.

A körlevél alapján a szakértő kirendelése kötelező minden tizenkettő és tizennégy év közötti fiatalkorú terhelt esetén. Először az igazságügyi elmeorvos szakértőnek kell vizsgálatot lefolytatnia a fiatalkorú terhelt elmeállapotával kapcsolatban, majd ezen vizsgálat eredményétől függően végezhető el a fiatalkorú terhelt elkövetéskori belátási képességének vizsgálata. Ha a vizsgálat eredménye alapján a terhelt beszámítási képesség kizárt, a belátási képesség vizsgálata szükségtelen. A beszámítási képesség korlátozottsága azonban önmagában a belátási képességet nem zárja ki, így annak vizsgálatát sem teszi mellőzhetővé. A körlevél alapján a szakértőt a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terhelt beszámítási képességének és büntetőjogi belátási képességének a vizsgálatára - a megalapozott gyanú közlését követően - haladéktalanul ki kell rendelni. Egyesített igazságügyi elmeorvos szakértői és pszichológus szakértői vélemény beszerezését írja elő azzal, hogy indokolt a vizsgálatba - a gyermekkorra jellemző pszichés kórképek és tünetek felismeréséhez szükséges további különleges szakismeretekre figyelemmel - gyermekpszichiáter szakkonzulensként történő bevonása.

A körlevél előírja továbbá, hogy a szakértői vizsgálatához soron kívül be kell szerezni és a szakértő rendelkezésére kell bocsátani a fiatalkorú terheltről készült környezettanulmányt, pedagógiai és iskolai jellemzést, az esetleges gyermekvédelmi intézkedésekre, illetve a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratokat és dokumentumokat. A szakértői vélemény és a rendelkezésre álló valamennyi adat együttes körültekintő értékelésével - szükség esetén a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalkorú terhelt ügyészi kihallgatását követően - lehet állást foglalni a cselekmény következményei felismeréséhez szükséges belátás meglétéről, és annak alapján - az egyéb feltételek fennállása

---

⁵² Ligeti, 2006., 19-20. o.

esetén - a vádemelésről, vagy a nyomozásnak büntethetőséget kizáró okból (Btk. 15. § a) pont, 16. §) történő megszüntetéséről.⁵³

5. A 11/2018. (VI.29.) LÜ utasítás

A tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltek büntetőjogi belátási képességének megítéléséről szóló 5/2013. (VII.31) LÜ h. szám alatti körlevelet a fiatalok büntetőügyeivel kapcsolatos ügyészégi szakfeladatok ellátásáról szóló 11/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás visszavonta.

A 2018. július 1. napjától hatályos 11/2018. LÜ utasítás a nyomozásra vonatkozó különös rendelkezések körében rögzíti a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltekre vonatkozó különös szabályokat. Az utasítás értelmében az ügyészség a vizsgálat során ellenőrzi, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok elkövetéskori büntetőjogi beszámítási és belátási képességének vizsgálata érdekében a jogszabályban meghatározottak szerint a szakértők kirendelésére, valamint a szakértői vizsgálatokhoz a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalokról készült környezettanulmány, pedagógiai és iskolai jellemzés, az esetleges gyermekvédelmi intézkedésekre, a korábbi megbetegedésekre, a fizikai és pszichés állapotra vonatkozó orvosi iratok és dokumentumok beszerzésére sor került-e. Ha az ügyészség a felsorolt bizonyítási eszközök beszerzése iránti intézkedések elmulasztását észleli, utasítást ad azok haladéktalan elvégzésére. A büntetőjogi beszámítási és belátási képesség vizsgálata a tizennegyedik életév betöltése előtt elkövetett bűncselekmény vonatkozásában akkor is kötelező, ha az eljárásban részben tizennegyedik életév betöltése előtt, részben tizennegyedik életév betöltése után elkövetett bűncselekmények állnak bűnhalmazatban.

Az utasítás alapján a belátási képesség vizsgálatára az elmeállapotra vonatkozóan elvégzett igazságügyi elmeorvos szakértői vizsgálat eredményének ismeretében kerülhet sor. Amennyiben a fiatalok beszámítási képessége kizárt, a belátási képessége tekintetében a további vizsgálat szükségtelen. A beszámítási képesség korlátozottsága önmagában a belátási képességet nem zárja ki, és annak vizsgálatát nem teszi mellőzhetővé.

---

⁵³ 5/2013. (VII.31) LÜ h. körlevél

Az ügyészség a szakértői vélemény és a rendelkezésre álló valamennyi adat együttes körütekintő értékelésével foglal állást a cselekmény következményei felismeréséhez szükséges belátás meglétéről, és annak alapján - a törvényi feltételek fennállása esetén - a vádemelésről vagy egyéb ügyészségi intézkedésről, továbbá az eljárásnak büntethetőséget kizáró okból (Btk. 15. § a) pont, 16. §) történő megszüntetéséről, illetve ilyen okból a nyomozó hatóságnak az eljárás megszüntetésére utasításáról.

Az utasítás rögzíti, hogy az ügyészség az ügyiratok megvizsgálása során különös figyelmet fordít arra, hogy a nyomozó hatóság az annak időpontjában tizennegyedik életévét be nem töltött fiataalkorú részvételével zajló eljárási cselekményt a Be. 96. § (3) bekezdésében írt szabályok megtartásával folytatta-e le.

Az ügyészség a tizennegyedik életévét be nem töltött fiataalkorúval szembeni személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés elrendelésének indítványozásakor gondoskodik arról, hogy az ügyiratokban rendelkezésre álljanak mindazok a soron kívül beszerezhető - a belátási képességre nézve orientáló tartalmú - bizonyítási eszközök, amelyek alapján a bíróság nem támaszthat észszerű kételyeket a belátási képesség megítélésével kapcsolatban.

A vádiratnak tartalmaznia kell azoknak a tényeknek a rövid leírását is, amelyek igazolják, hogy a tizennegyedik életévét be nem töltött fiataalkorú az elkövetéskor a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással rendelkezett.⁵⁴

6. A 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet

A nyomozó hatóságok és ügyészségek az 5/2013. (VII.31) LÜ h. körlevél megjelenését követően annak megfelelően jártak el és a tizenkettő-tizennégy év közötti terheltek esetén igazságügyi szakértőket rendeltek ki a belátási képesség vizsgálata érdekében. A kialakult gyakorlathoz igazodva 2014. március 15-i hatállyal az igazságügyi szakértői működésről szóló 31/2008. (XII.31.) IRM rendeletbe bekerültek azok a rendelkezések, melyek a tizenkettődik életévet betöltött, de

---

⁵⁴ 11/2018. (VI.29.) LÜ utasítás

tizennegyedik életévet be nem töltött terhelt beszámítási és belátási képességének vizsgálatáról szólnak.

A rendelet 19/A. §-a értelmében a beszámítási képességet az elmeállapot orvosszakértői vizsgálatára vonatkozó szabályok szerint kell vizsgálni. Amennyiben a terhelt beszámítható, a beszámítási képesség vizsgálatát végző szakértő a terhelt belátási képességéről is véleményt ad, azzal hogy a belátási képesség vizsgálatához a terhelt klinikai és mentálhigiénia felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatát is el kell végezni. A terhelt beszámítási és belátási képességének vizsgálatához szakkonzulensként gyermek- és ifjúsági pszichiátriai vagy ezzel egyenértékű szakvizsgálóval rendelkező személyt, míg a klinikai és mentálhigiéniai felnőtt- és gyermek szakpszichológiai vizsgálatához klinikai és mentálhigiéniai gyermek szakpszichológusi vagy ezzel egyenértékű szakvizsgálóval rendelkező szakértőt kell igénybe venni. ⁵⁵

7. Belátási képesség vizsgálata a gyakorlatban

A vonatkozó szabályozás alapján megállapítható, hogy - bár a hatályos Be. nem ír elő kötelező bizonyítást a belátási képesség vizsgálata kapcsán - azonban a fenti IRM rendelet alapján mégis kötelezően három igazságügyi szakértőnek és egy klinikai gyermekpszichiáternek kell a vizsgálatot lefolytatnia. Négyüknek együttesen kell véleményt adniuk praktikusán úgy, hogy az egyesített szakértői véleménybe építik be az igazságügyi szakértők a gyermekpszichiáter véleményét, és azt külön dokumentumként csatolják a szakértői véleményükhöz. A gyakorlatban mindez elég nehezen kivitelezhető. Tekintettel arra, hogy négy szakembernek kell összedolgoznia, egy napon belül nem igazán lehet lebonyolítani a teljes vizsgálatot, így ügyelni kell a minél gyorsabb és célszerűbb szervezésre. Annak érdekében, hogy ne kelljen a vizsgált fiatalt több napra, több alkalommal beidézni, a szakértők általában úgy szervezik meg a vizsgálatot, hogy legalább a három igazságügyi szakértő ugyanazon helyen és ugyanazon a napon végzi el a vizsgálatot. A két elmeorvos (vagy az elmeorvos és az általános orvosszakértő) egyszerre van jelen, egyszerre vizsgál, pszichiátriai explorációt vesz fel, amely kb. $\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$ órát vesz igénybe, majd az igazságügyi pszichológus is elvégzi a vizsgálatát, amely azonban több óra vizsgálatot is jelenthet. Mindezekon túlmenően a

---

⁵⁵ 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet 19/A. §

szakkonzulensként bevonandó gyermekpszichiáternek is meg kell vizsgálnia a fiatalok elkövetőt, aki viszont nem igazságügyi szakértő, hanem kórházban dolgozó klinikai orvos.

A bonyolult, összetett vizsgálatnak több oka is van. Egyrészt - mivel a belátási képesség vizsgálatának előkérdése a beszámítási képesség megléte - az elmeállapokra vonatkozóan két szakértőnek kell vizsgálatot folytatnia. Másrészt nem elegendő a belátási képesség vonatkozásában az elmeorvosnak állást foglalnia. A pszichiáter feladata a személyiségfejlődés dinamikájának, az egyes lelki funkciók egymással való összefüggésének és a külső tényezők személyiségre gyakorolt hatásának elemzése. A pszichológus feladata pedig a vizsgálatkori aktuálisan látható személyiségvonások és egymásra hatásuk vizsgálata.⁵⁶

8. A 2017. évi XC. törvény

A 2018. július 1. napján hatályba lépő a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.) az 5/2013. (VII.31) LÜ h. körlevél alapján kialakult ügyészségi gyakorlatnak, valamint a 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet 19/A. §-ában foglaltaknak megfelelően kötelezően előírja az igazságügyi szakértő kirendelését. A Be. 686. §-a akként rendelkezik, hogy a megalapozott gyanú közlését követően, a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok beszámítási képességének és a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátási képességének vizsgálata érdekében haladéktalanul gondoskodni kell a szakértői kirendelésről. A szakértők egyesített szakvéleményt készítenek.⁵⁷

VIII. A fiatalok büntethetőségének feltételei a német és osztrák büntetőjogban

Fontosnak tartom bemutatni a tanulmányom témájához kapcsolódó német és osztrák jogi szabályozást, mivel az a magyar jogalkalmazók számára is példaként szolgálhat. Mielőtt a német és osztrák szabályozásra rátérnék, előjáróban fontos megjegyezni, hogy a német és az osztrák büntetőjogi szabályozásnak egyaránt jellegzetessége, hogy a fiatalok büntető igazságszolgáltatási rendszere elkülönül, önálló büntető törvény vonatkozik a fiatalokra,

---

⁵⁶ Gáspár, 2015., 24. o.

⁵⁷ 2017. évi XC. törvény 686. §

valamint a fiatalok büntethetőségéhez az életkori feltételen túl további büntethetőségi feltétel megléte szükséges. Mindezek alapjául szolgál az az uralkodó felfogás, mely szerint a bűnelkövetés tulajdonképpen egy olyan vészjelzés, mellyel a fiatal kilép az ismeretlenségből és ezáltal felszínre kerülnek azok a problémái, melyek az elkövetéshez vezettek.⁵⁸

A német és az osztrák szabályozás a fiatalok tekintetében a nevelő funkciót helyezi előtérbe, a szankció célja kizárólag a speciálprevenció. Ezen cél elérése érdekében - lehetőség szerint - büntetőjogon kívüli eszközöket vesznek igénybe és az eljárást igyekeznek elterelni a hagyományos büntetőjogi útról, melyre a törvény alapján számos lehetőség áll rendelkezésükre. Így például az osztrák büntetőjog lehetőséget teremt arra, hogy a bíróság a fiatalok bűnelkövető büntetőjogi felelősségét büntetés kiszabásának mellőzésével is megállapíthassa. Így abban az esetben, ha a fiatalok által elkövetett bűncselekmény miatt csak csekély súlyú büntetést kellene kiszabni és feltehető, hogy a bűnösség kimondása önmagában elegendő ahhoz, hogy a fiatalok további bűncselekmények elkövetésétől visszatartsa, a bíróság eltekinthet a büntetés kiszabásától.⁵⁹

A büntethetőség alsó korhatárát mindkét országban a tizennegyedik életévben határozzák meg és a felelősségre vonás feltételeként a megfelelő életkor és beszámítási képesség megléte mellett általános jelleggel megjelenik a kellő érettség kritériuma is. A német jogszabály akként rendelkezik: „a fiatalok büntetőjogilag csak akkor felelős, ha a cselekmény elkövetése idején erkölcsi és szellemi fejlődése révén elég érett ahhoz, hogy cselekményének jogellenességét felismerje, s e felismerésnek megfelelően cselekedjék”.

A német jog - a hatályos magyar Btk. belátási képesség fogalmához képest - többletkövetelményt támaszt a felelősségre vonás feltételeként, ugyanis a fiatalok elkövetőnek nem csupán a cselekmény jogellenes következményeit kell felismernie, hanem képesnek kell lennie arra is, hogy e felismerésnek megfelelő magatartást tanúsítson. A felismerési képesség mellett így az akaratilag is megjelenik. A fiatalok büntethetőségének központi feltétele a kellő érettség,

---

⁵⁸ Csemáné dr. Váradi Erika: Életkor és belátási képesség a német és osztrák büntetőjogban - különös tekintettel egyes kérdésekre, 2007., Idézi: Gáspár, 2015., 12.o.

⁵⁹ Csemáné dr. Váradi Erika: Életkor és belátási képesség a német és osztrák büntetőjogban - különös tekintettel egyes kérdésekre, http://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/65csemane_0.pdf 2023.02.05.

melynek lényege egy adott személy normákhoz való viszonyulási képességét jelenti. Ez egyrészt magában foglalja normák ismeretét, másrészt pedig a normák beépítésének képességét.⁶⁰

Az érettség a német jogban több elemből tevődik össze: a belátási képességből, amely egy tudati elem és annak tartalma az értelmi és erkölcsi fejlettségi szint alapján állapítható meg, valamint az akarati elemből. A belátási képesség lényege, hogy a fiatal a szellemi, értelmi fejlettsége révén felismeri a cselekménye jogellenes voltát, képes különbséget tud tenni jogszerű és jogellenes között, megérti a normák tartalmát és az összefüggéseket. Ezen túl azonban a belátási képesség meglétéhez egy erkölcsi érettség is kell: az, hogy a jogszerű és jogellenes közötti különbségtételt a saját magatartására is tudja vonatkoztatni, amely már egyfajta tudatosságot feltételez a fiatal részéről. Feltételez egy belső értékrendszert, amely irányítja a fiatalkorút a cselekményei során. Fel kell ismernie, hogy a cselekménye az emberek együttélésével összeegyeztethetetlen és ezért azt a jogrend nem tűri el. A német és osztrák szakirodalom az érettséget e tekintetben egyfajta „szociális érettségként” értelmezi.⁶¹

Az akarati elem csak abban az esetben vizsgálható, ha a fiatalkorú tudatában volt a cselekménye jogellenességének. Ennek körében azt kell tisztázni, hogy a jogellenesség tudatában cselekvő fiatalkorú képes volt-e ellenállni az őt az elkövetés felé sodró vágnak, azaz kialakultak-e nála a gátló tényezők, az elkövetésre sarkalló vágy ellenmotívuma.⁶² A fiatalra családi, baráti környezete még túlzott befolyással lehet, ezért e körben fontos figyelemmel lenni arra, hogy a fiatalkorú pszichikai nyomásnak ki volt-e téve, esetleg nagykorú hozzátartozókkal együtt, azok hatására, vagy banda tagjaként a csoport nyomására követte-e el bűncselekményét, ugyanis előfordulhat, hogy ezek a hatások az ellenállás kifejtésére való képességét meggátolták. A fiatalokra jellemző az is, hogy cselekedeteiket nem észérvek, hanem indulatok, érzelmek, ösztönök, vágyak uralják. Mindezek miatt esetükben különösen fontos az értelmi felismerés mellett az akarat kialakulási képességet is alaposan megvizsgálni.

A fentebb részletezettek alapján a fiatalkorúak érettségének vizsgálata összetett feladat, melynek során a szellemi és erkölcsi érettségét, valamint az önkontrollját egyszerre kell elemezni. Bármelyik

---

⁶⁰ Csemáné, 2007., Idézi: Gáspár, 2015., 12-13.o.

⁶¹ Bogár Péter-Margitán Éva-Vaskuti András: Kiskorúak a büntető igazságszolgáltatásban (KJK-KERSZÖV, Budapest 2005. 43.o. Idézi: Gáspár, 2015., 14. o.

⁶² Csemáné, 2007., Idézi: Gáspár, 2015., 14-15. o.

elem hiánya a kellő érettsége hiányának megállapításához, s ezáltal a fiatal büntetlenségéhez vezethet. A német bírói gyakorlat az erkölcsi és szellemi fejlettséget is magában foglaló belátási képesség megítélésében a Német Ifjúsági és Pszichiátriai Társaság által elfogadott Marburgi Irányelvekre támaszkodik, amely tíz pontban határozza meg, a büntethetőséghez szükséges ún. társadalmi érettség feltételeit.

E körben a következőket vizsgálják a fiatalkorúval kapcsolatban:

1. Rendelkezik-e reális élettervvel.
2. Képes-e önálló és megindokolt döntésre.
3. Képes-e a jövőre is figyelmet fordító gondolkodásra.
4. Képes-e az érzelmeket az értelemnek alárendelni (hangulati kiegyensúlyozottság).
5. A személyisége bizonyos fokban önállósodott-e a szülőkkel szemben.
6. Önállóság az egykorú csoport tagjaival szemben.
7. Képes-e a mindennapi életét önállóan intézni.
8. Képes-e tartós kötődésre.
9. Szexualitása felnőtt-e.
10. Tanulással és munkával szembeni beállítottsága realiztikus-e.⁶³

A német modellnek fontos része, hogy a fenti szabályozáshoz igazodóan kialakították, biztosították a jogalkalmazás megfelelő szakmai alapokon nyugvó feltételrendszerét is. Az ezen ügyekben eljáró bírának és ügyészeknek ugyanis pedagógiai, pszichológiai és pszichiátriai jártassággal, szociális munka területén szerzett különleges ismeretekkel kell rendelkezniük, akik a döntés meghozatala során sokrétű forrásra, információra támaszkodhatnak, így személyes benyomásuk, tapasztalatuk, hivatalos tudomásuk, a rendőrségi kihallgatáskor szerzett adatok, s mindezek mellett a legfontosabb: a fiatalkorúak bíróságát segítő szervezet szakmai segítsége. Ez a szervezet környezettanulmányt készít a fiatalkorú családi és személyi körülményeiről, kihallgatja a fiatalkorút és a környezetében élőket, felkutatja a bűnelkövetéshez vezető okokat. Az így szerzett tapasztalataik és benyomásaik alapján jelentést készítenek, amely a bizonyítási eljárás meghatározó dokumentuma, illetve tapasztalataikról a büntetőeljárás során tanúként is nyilatkozhatnak. Külön szakértő bevonására is van lehetőség, de arra általában csak a bonyolultabb

---

⁶³ Bogár-Margitán-Vaskuti, 2005., 47.o. Idézi: Gáspár, 2015. 15.o.

eseténél van szükség. Ha pedig még így is kétség merülne fel az érettség kapcsán, inkább kizárják a fiatalok büntethetőségét.

Ahogy a fentiekből kitűnik, a német és osztrák bírúk és ügyészek a fiatalok vonatkozásában speciális képzettséggel rendelkeznek, munkájukat a gyakorlatban már kialakult szempontrendszer és egy biztos háttérintézmény, kétség esetén pedig egy szakértői csoport segíti, ezáltal ezekben az országokban egy olyan kiforrott, komplex rendszer épült ki, mely mintául szolgálhat a magyar jogrendszer számára is.⁶⁴

IX. Alternatív megoldások

Számos kritika érte a büntethetőség alsó életkori határának csökkentése miatt a jelenleg hatályos szabályozást. Egyrészt, mert a nemzetközi gyakorlattal ellentétben állónak mutatkozik, másrészt, mert a jogalkotó által elérni kívánt célokkal ellentétes következményei lehetnek az egyre fiatalabb elkövetőkkel szemben alkalmazott büntetőjogi szankcióknak, harmadrészt pedig azért, mert az új szabályozás anélkül került bevezetésre, hogy párhuzamosan a gyermekvédelmi rendszer fejlesztése is bekövetkezett volna.⁶⁵ Az alábbiakban ezen kritikák közül ismertetek néhányat.

Kóhalmi László meglátása szerint a büntethetőségi korhatár leszállítása a téves jogalkotói reflexió egyik esete, mivel társadalmi problémákat büntetőjogi eszközökkel kíván megoldani. A büntetőjog ultima ratio és amennyiben ezt nem veszik komolyan, óhatatlanul beindul a büntetőjog inflálódása. Sajnálatos módon egyre többször a büntetőjog hatáskörének kiterjesztésétől várjuk olyan problémák megoldását, melyre nem a büntetőjog, hanem (pl.: a szociálpolitika) hivatott. A büntethetőségi korhatár leszállításának miniszteri indokolása véleménye szerint megalapozatlan és önellentmondásos, mert a gyermekek biológiai fejlődésének felgyorsulása, valamint az információs forradalom jelensége nem indokolják a büntethetőségi korhatár alacsony életkorban való meghatározását, sőt a későbbi társadalmi érés épphogy a korhatár felemelését indokolná.⁶⁶

Állítja, hogy a gyermekekkel szembeni szigorú büntetőjogi fellépés rendkívül veszélyes, mivel a gyermek büntetés-végrehajtási intézetbe zárása esetén - a testi, idegrendszeri fejlettség hiánya

---

⁶⁴ Gáspár, 2015., 15.o.

⁶⁵ Tóth, 2017., 211. o.

⁶⁶ Kóhalmi, 2013., 12. o.

miatt - a teljes szellemi-erkölcsi lezülése következik be. A gyermekekre szabadságvesztést kiszabó ítéletet követően egyenes út vezet a visszaeső bűnözi életmódra. A társadalmi betegséget csak úgy lehet kezelni, hogy megkeressük a betegség okát és csak azután lehet alkalmazni a terápiát. A büntethetőségi korhatár kérdése addig nem volt problematikus, amíg a büntetőjog csak a megtorlást tekintette vezéreszméjének. Attól a ponttól kezdve azonban, hogy a büntetőjog által elérni kívánt célként az elkövetők elrettentésén túl az elkövetők reszocializációja is megjelenik, a büntethetőségi korhatár leszállítása számos megoldatlan kérdést vet fel.⁶⁷

Tóth Mihály úgy foglalt állást, hogy erősen kétséges a büntethetőségi korhatár leszállításának indokoltsága olyan adatok mellett, miszerint évente kb. 60-70 gyermek esetén kerülhet sor a belátási képesség vizsgálatára és amennyiben a többségüknel a belátási képesség megléte meg is állapítható, a jogalkotó által módosított büntethetőségi korhatárra vonatkozó szabályozás 40-50 gyermeket érint évente. Felhívta a figyelmet továbbá arra is, hogy a tizenkettő és tizennégy év közötti terheltekkel szemben a legsúlyosabb szankció a javítóintézeti nevelés, ami a hatályos büntetőjogi szabályozást megelőzően is alkalmazható volt a Gyermekvédelmi törvény alapján. A büntethetőségi korhatár kérdésénél fontosabbnak tartja a gyermek- és ifjúságvédelem módszereinek és infrastruktúrájának fejlesztését, valamint a büntetőjogon kívüli megoldások szorgalmazását. Megfontolandó, hogy a jövőbeni tettek megelőzésére elegendő-e a már elkövetett tettek miatti felelősség szélesítése.⁶⁸

Herczog Mária a gyermekvédelmi jelzőrendszer hiányosságaira hívja fel a figyelmet. Nincsenek szakmai standardok, és speciális felkészítés sincs. Semmilyen jogkövetkezménnyel nem jár, ha elmarad a beavatkozás, valamint az sem, ha a beavatkozásnak esetlegesen negatív következményei lennének. Az elkövetővé vált gyermekek és családjaik több mint 70 százaléka ismert volt a gyermekjóléti szolgáltatók számára már az elkövetést megelőzően is, de azt nem lehet megállapítani, hogy történt-e valamilyen beavatkozás a bűnelkövetésig vezető folyamatba.⁶⁹ További problémát jelent, hogy a speciális otthonok, ahova a nehezen kezelhető, magatartási és beilleszkedési zavarokkal küzdő, büntetendő cselekményt elkövető gyermekek kerülhetnek korlátozott lehetőségekkel rendelkeznek. Az ilyen speciális intézményekbe bekerülő gyermekek az

---

⁶⁷ Kóhalmi, 2013., 7. o.

⁶⁸ Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizen <https://www.es.hu/cikk/2012-08-31/toth-mihaly/egy-buntetojogasz-gondolatai-a-8222vox-populi8221-oldalvizen.html>, 20.05.18.

⁶⁹ Herczog Mária: Gyerek elkövetők, felnőttbűnösök. Beszélő Online, 2008. április, 13. évfolyam 4. szám, 2-3. o. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/gyerek-elkovetok-felnottbunok>, 2018.05.17.

őket kezelni nem tudó vagy nem akaró intézményes ellátásból érkeznek és ugyanoda vagy ártó környezetükbe kerülnek vissza.⁷⁰ Álláspontja szerint az elkövetővé válás megelőzéséhez szükséges az annak okait megszüntető, büntetőjogon kívüli eszközök magas színvonalú, hatékony alkalmazása. Elérhetővé kell tenni mind a szülők, mind a gyermekek számára azokat a készségeket, ismereteket, amelyek a kiegyensúlyozott felnőtté válást elősegítik (pl.: színvonalas várandós-gondozás, szülői szerepre felkészítés, napközbeni ellátás, családsegítés). Mindezek alapján a gyermek önbizalmat és érzelmi biztonságot szerez, így képes lesz szembenézni a kihívásokkal, tanulni és ezáltal csökkenti a deviáns, patológiás személyiség kialakulásának a kockázatát. Ezek a módszerek lassúak és költségesek, de a komplex probléma megoldására olcsó, gyors és hatékony megoldás nincs.⁷¹

X. Záró gondolatok

A fiatalok által elkövetett bűncselekmények nem képezik meghatározó részét a bűnözési problematikának, azonban kortól és helytől függetlenül megfigyelhető, hogy a fiatalok kriminálpolitikája, a megelőzés és a kezelés mikéntje a büntetőtudományi, jogalkalmazói, társadalmi és politikai figyelem központjában áll, így a 2013. július 1. napjától hatályos Btk. újítása, a büntethetőségi korhatár szelektív leszállítása is hamar a figyelem központjába került és heves vitákat váltott ki.

A hazai szabályozás történetét, a nemzetközi dokumentumokat, valamint más országok büntetőjogi szabályozását áttekintve megállapítható, hogy a hatályos magyar szabályozás nem idegen a magyar jogtörténetben, nem ellentétes a nemzetközi dokumentumokkal és elvekkel, továbbá az Európában alkalmazott megoldásokhoz is illeszkedik.

Meglátásom szerint a büntethetőségi korhatár tizennégy évről tizenkettő évre történő leszállítása indokolt arra tekintettel, hogy a fiatalok biológiai érése előbb következik be és a társadalmi érésük kitolódott, azonban a fiatalok bűnözésének megelőzésére a büntethetőség alsó korhatárának leszállítása egyáltalán nem elegendő. E tekintetben osztom Tóth Mihály véleményét, miszerint „Minden korhatár lehet bizonyos esetben igazságtalan: a testi és szellemi fejlődés különbözősége folytán létezhetnek 13 éves „felnőttek” és 19-20 éves „gyerekek”. Azok, akik korhatárokat

---

⁷⁰ Herczog, 2008., 5. o.

⁷¹ Herczog, 2008., 6., 9., 12. o.

szállítanak le vagy emelnek fel - kiváltképpen, ha ez a csúsztatgatás a kiforratlan személyiségfejlődés során 1-2 évet érint -, nem megoldják a problémát, csak megkerülik, önmagában ezzel csak látszatsmegoldást kínálva”.⁷² A fiatalkori bűnözés megelőzése érdekében reformok szükségesek a gyermekvédelem és ifjúságpolitika terén.

Emellett egyetértek azzal az állásponttal is, hogy a szankciók körét differenciáltabb, nevelő jellegű intézkedésekkel kellene bővíteni, ezáltal a megfelelő időben hozott, nevelő jellegű intézkedés megakadályozhatná a fiatal félresiklását, megelőzve azokat a káros hatásokat, amelyeket egy súlyosabb büntetés okozhat.⁷³

Végül Csemáné Váradi Erika és Lévay Miklós javaslatára hívnám fel a figyelmet, akik a fiatalok bűnelkövetésének visszaszorítása érdekében nélkülözhetetlennek tartják a pártfogói szolgálat szerepének növelését, az intézményrendszer fejlesztését. Amellett, hogy a fiatalok nevelésében, integrációjukat segítő diverziós programok szervezésében, büntetések és intézkedések végrehajtásában, valamint az utógondozásban meghatározó szerepet kell nekik biztosítani, indokolt lenne több cselekvési lehetőséget is biztosítani a számukra. Így például a pártfogók a nyomozati szakaszban egyfajta „előgondozást” végezhetnének, környezettanulmányt készíthetnének és ezzel hozzájárulnának a személyi körülményekhez is igazodó büntetőjogi beavatkozás, illetve szankció megválasztásához, a végrehajtási szakaszban pedig utógondozói munkával segítenék a fiatalok integrációját. Egyúttal a pártfogói hálózat biztosíthatná a megfelelő szakmai kapcsolatot és együttműködést a gyermek- és ifjúságvédelmi intézményrendszer és a fiatalok büntető igazságszolgáltatásának egyéb intézményei között.⁷⁴

---

⁷² Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizen <https://www.es.hu/cikk/2012-08-31/toth-mihaly/egy-buntetojogasz-gondolatai-a-8222vox-populi8221-oldalvizen.html> 2023.02.07.

⁷³ Vavró István: A gyermek-és fiatalok „bűnözésének” néhány kérdése, Család, gyermek, ifjúság 2000/3. 10. o. Idézi: Deák, 2015., 43. o.

⁷⁴ Csemáné, Lévay, 2002. 27.o.

Felhasznált irodalom jegyzéke

Könyv

- Belovics Ervin- Geller Balázs- Nagy Ferenc- Tóth Mihály: Büntetőjog I. Általános rész HVG-ORAC, 2012.
- Czine Ágnes (szerk.): Az új Btk. és a kapcsolódó jogforrások, bírósági iránymutatások, HVG Orac Lap-és könyvkiadó Kft., 2014.
- Kónya István (szerk.) Magyar Büntetőjog I-III. - Kommentár a gyakorlat számára.
- HVG-Orac, 2013.
- Mezey Barna: Magyar Jogtörténet. Osiris Kiadó, 2004.

Folyóiratcikk

- Balogh Ágnes - Bozsánovics Loretta: A büntethetőség alsó életkori határának történeti előzményei, Jura, 2017/1. szám
- Czédli-Deák Andrea: Adalékok a belátási képesség vizsgálatához, Jogelméleti Szemle 2015/4. szám
- Csemáné dr. Váradi Erika - dr. Lévay Miklós: A fiatalkorúak büntetőjogának kodifikációs kérdéseiről történeti és jogösszehasonlító szempontból, Büntetőjogi Kodifikáció 2002. I. szám
- Fenyvesi Csaba-Herke Csongor: A fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási törvényének koncepciója a hatályos szabályozás tükrében, Rendészeti Szemle, 2007/ 9. szám
- Kóhalmi László: A büntethetőségi korhatár kérdése = Jogelméleti Szemle, 2013/1. szám
- Pallagi Anikó: Büntethető gyermekkorúak, Pro Futuro, 2014/1. szám
- Tóth Mihály: Az új Btk. bölcsőjénél, Magyar Jog, 2013/9. szám
- Tóth Miklós: A büntethetőségi korhatár hatályos szabályozásának problematikája, Magyar Jog, 2017/4. szám
- Vaskuti András: Az életkor és a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezések az új Btk-ban, Jogtudományi Közlöny, 2015/4. szám

Könyvfejezet, tanulmánykötetben megjelent írás

- Balogh Ágnes: A gyermekkor. In: Balogh Ágnes - Gál István László - Hornyák Szabolcs - Kóhalmi László - Nagy Zoltán - Tóth Mihály: Magyar Büntetőjog - Általános Rész (Szerk.: Balogh Ágnes - Tóth Mihály). Osiris Kiadó, Budapest, 2010.
- Gyurkó Szilvia: A büntethetőség alsó korhatára, valamint a gyermek és fiatalkorú elkövetőkkel szemben alkalmazott jogkövetkezmények körüli dilemmák, Kriminológiai Tanulmányok 45. Országos Kriminológiai Intézet, 2008.
- Nagy Ferenc: Alkotmányosan megkérdőjelezhető szabályokról az új Btk. kapcsán In: Hack Péter - Koósne Mohácsi Barbara (szerk.) Emberek Őrzője, tanulmányok Lőrincz József tiszteletére, ELTE Ötvös Kiadó, 2014.

Internetes forrás

- Csemáné dr. Váradi Erika: Életkor és belátási képesség a német és osztrák büntetőjogban - különös tekintettel egyes kérdésekre, http://www.kriminologia.hu/sites/kriminologia.hu/files/65csemane_0.pdf
- Deák Dóra: Az életkor szerepe az elkövetővé válás szempontjából [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/deak_dora_az_eletkor_szerepe_az_elkovetove_valas_szempontjabol\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/deak_dora_az_eletkor_szerepe_az_elkovetove_valas_szempontjabol[jogi_forum].pdf)
- Gáspár Szilvia: Dilemmák a büntetőjogi belátási képesség fogalma körül [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/gaspar_szilvia_buntetojogi_belatasi_kepesseg\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/gaspar_szilvia_buntetojogi_belatasi_kepesseg[jogi_forum].pdf)
- Herczog Mária: Gyerek elkövetők, felnőttbűnösök. Beszélő Online, 2008. április, 13. évfolyam 4. szám <http://beszelo.c3.hu/cikkek/gyerek-elkovetok-felnottbunok>
- Igaz Barbara - Kenese Attila: A gyermekbűnözők, avagy a büntethetőségi korhatár kérdései, 2014. [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/igaz_barbara_kenese_attila_a_gyermekbunozok\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/igaz_barbara_kenese_attila_a_gyermekbunozok[jogi_forum].pdf)
- Minimal ages of criminal responsibility in Europe <https://www.crin.org/en/home/ages/europe>
- Nánási Máté: A belátási képesség megközelítése a jogtörténet és az új Btk. tükrében

- <http://www.mabie.hu/index.php/cikkek-tanulmanyok/138-dr-nanasi-mate-a-belatasi-kepesseg-megkozelitese-a-jogtortenet-es-az-uj-btk-tukreben>
- Tóth Mihály: Egy büntetőjogász gondolatai a „vox populi” oldalvizen
<https://www.es.hu/cikk/2012-08-31/toth-mihaly/egy-buntetojogasz-gondolatai-a-8222vox-populi8221-oldalvizen.html>

Jogforrások

- 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 31/2008. (XII.31.) IRM rendelet az igazságügyi szakértői működésről
- 5/2013. (VII.31) LÜ h. körlevél a tizenkettedik életévét betöltött, de a tizennegyedik életévét be nem töltött fiatalok terheltek büntetőjogi belátási képességének a megítéléséről
- 11/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás a fiatalok büntetőügyeivel kapcsolatos ügyészeti szakfeladatok ellátásáról
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról